

Lelkes Miklós

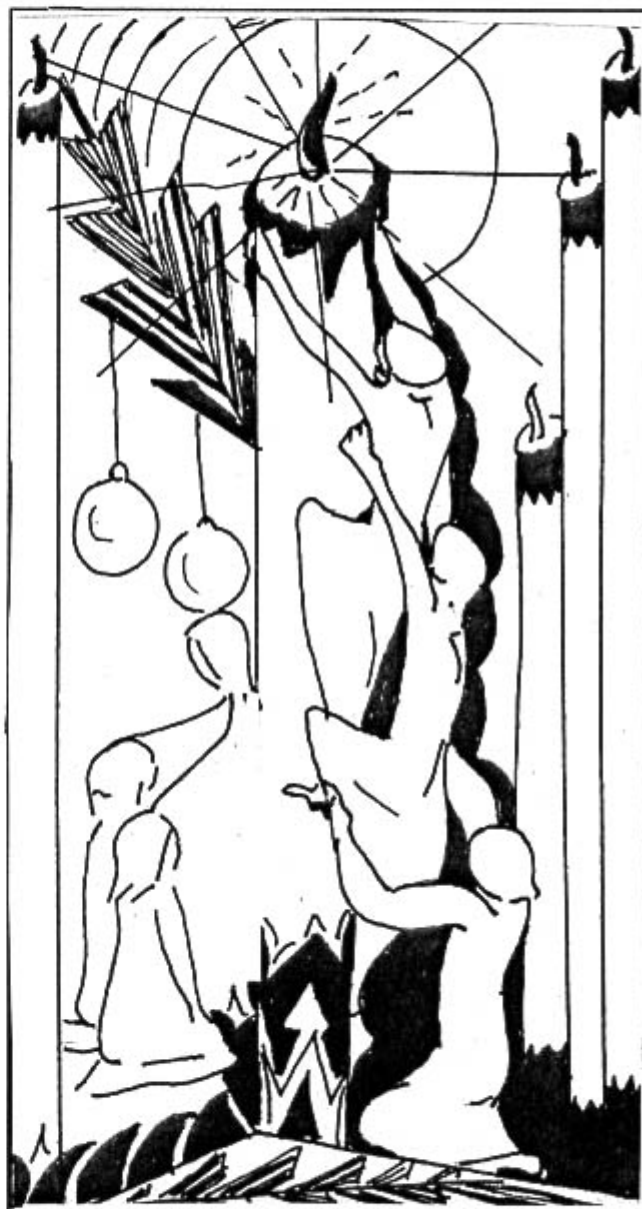
Karácsonyi gyertyák

A karácsonyfa-énekek maradtak,
s üveggömbön a tükrösszemű ablak
zöld ágak közt. Aki kíváncsi lélek
minden karácsony lelkébe benézhet,
s láthatja: ágaskodó gyertyalángon
mily sokféle az egynek hitt karácsony.
Gyertyaláng-erdők, csillag-vitte évek,
én rátok nézek, ti szívembe néztek.

Kint szelesen zúg hazugság sötétje,
bent gyertyaláng-erdők égtisza fénye.
Kint hazudnak, kik hazudni akarnak,
-hallom rajtad át tükrössálmű ablak-
de bent a csillag piros szíve csenget,
s hoz a szívembe átpirosuló csendet.
Gyertyaláng-erdő, tündérekék meséje
vigyél el ma álomba, messzeségbe.

Jelenen túlba. Tündér szikraszárnyán
hadd csillogjon karácsonyi szívárvány.
Az égtisza szó legyen csak a számon,
ne ámitson el álarcos karácsony,
ál-szeretet, mely rejti szennyes titkát,
s látszat-jósággal oszt ki alamizsnát,
de Te maradj, gyertyás, gyönyörű ének,
könnytől, jelentől szívemet te véd meg,

s mind a szívet, melyben, bár eltemetve,
valahol él a Szépség-lelkű eszme.
Maradj velem, velünk, Hűség, Karácsony,
fenyőének égajkú gyertyalángon,
lobogd, Ének, jelenen túli békéd:
álomvaló csillagos messzeségét!

Németh Erzsébet

versei

Antiagónia

/Pilinszky János emlékére/

Oly közel már az este,
 neonok gyúlnak szívemben,
 levetem blúzom és szoknyám,
 kigombolom reményemet.

Hol leszel?

Hol leszel
 mikor eltörik
 bennem a csend?
 Mikor a villám
 tükörlelkembe csap?
 Ha az elmúlás magját
 kiköpi a világ?
 Kőszikla robban,
 sikolyzaporok vernek...
 nem hallhatom
 a litániát.

Kártyaparti

Dermedő folyó
 hínár-hazugsága
 fonja be arcomat.
 Partra dobva a tét:
 vergődő holnapom,
 s kártyáit osztja
 az alkonyat.
 Surrognak a lapok,
 ketyeg az idő,
 vesztésre álló éjszakát
 kontráz a hajnal -

Hervadó rózsaként
 lehull a Nap.

Szemben arcoddal

Tekinteted hullámzó
 tava elcsitul.
 Mélyre ránt a
 rezdületlen lélek...

Csobbanásomat
 nem is hallani.

Vántsa Zoltán

Mátrai emlékek

Itt a csend méltóságteljes.
 Fénydárdák felhőt szűrnak át.
 Három falu pihen a völgyben,
 tisztáson őzek húznak át,
 és tűnnek el a rengetegben.
 Sziklák közt csöpp patak siet -
 templom keresztje látja útját,
 körötte fenyvesek, s liget.

Itt még a nyár leng tüllruhában,
 s illatot hint a sok virág.
 Itt még zöldell a bükk, a hársfa,
 és pókhálót ringat satnya ág,
 de már a bércek tölgyesében
 az őszi ugrásra készen áll!
 Színeket fest a bokrok alján,
 kóbor felhők közt orgonál.

A csend mégis méltóságteljes,
 bársonyán megpihen a szív.
 Mielőtt meghalok a Mátra
 talán -még egyszer- visszahív.

Maczák János

Múlandóság

Eső csörög az ablakon,
 gyertya ég a ravatalon
 szürke ködben
 ódon katedrális.

Emlékek

Szárnyaló gondolatok,
 asztrális felhők.
 Parttalan folyók ömlenek
 az óceánba.
 Emlékek jönnek-mennek,
 körbevesznek, megtépzának,
 néha-néha mellbevágának.
 Emlékek, emlékek, emlékek...
 Madárszárnyak csattogása
 az üres kalitkában.

T. Ágoston László

A harmadik ponty

Ketten horgásztak a tó erdő felőli oldalán: apa és fia. Az apa túl az ötvenen, a fiú alig tizenkét éves. Jól fejlett, értelmes kölyök, akár tizennégy évesnek is nézhetné az ember. A férfi erősen kopaszodó, derékban enyhén ereszkedő, mondhatni pocakosodó, akinek arcából a jóhiszemű lélekűség egyetlen szempillantás alatt leolvashatja fél évszázad történetét. Nem túl vidám ez a történet, de van benne egyfajta következetes naivitás, amit egy elavult, régi magyar szóval úgy jelöltek: becsület.

A tó húsz hektár körüli lehetett és gyönyörű. Vagy húsz évvel ezelőtt a helybéli tévesz szorította gátak közé a patakat, hogy ebből öntözze a környékbeli földjeit. Káposztát, zöldséget termesztettek itt akkor, s néhány év alatt a legtöbb partján új kockaházak építettek élére állított kis tükröcskével vagy mozaik berakással az oldalán. Aztán a téveszt felosztották, a régi-új gazdák meg nem tudtak mit kezdeni apjuk vízszaszerzett néhány hektárnyi földcskéjével. Öntözték volna őket is a káposztájukat, csak hogy olyan magasra emelték a vízdíjat, és olyan olcsó árat ígértek a kereskedők a káposztáért, hogy az járt jobban, aki parlagon hagyta. Aztán a következő tavaszon jött egy vállalkozó és fillérekért fölvásárolta a falu legjobb földjeit. Sokan ismerték még téveszelnök korából, meg egyik évben ő tartotta a faluban a pártszemináriumot. Morogtak is néhányan, mondván, hogy ez az egész rendszerváltásnak nevezett cirkusz csak a kapitalista elvtársak pocakját hizlalja, de ki figyelt oda? A gyerek éhes, meg cipő kéne neki. Munka nincs, jövedelem nincs, ahhoz nyúlunk amink van. Eladták a vállalkozónak a kis darab földcskét és beálltak a község háza elé a segélykérők sorába.

A vízdíjat az új vállalkozó, a Fekete Föld Kft ügyvezető igazgatója is sokallta, így aztán egyelőre nem foglalkozott a tóparti földek hasznosításával. Várt. Kívárt, míg megválasztják polgármesternek vagy országgyűlési képviselőnek.

Ettől azonban a tó még gyönyörű volt, és halak ficáinkoltak benne. Igaz, az északi csücske, ahol a patak belefolyt, eliszaposodott, kissé benőtte a sás, meg a nád, de a mélyebb részen lehetett horgászni. A keleti parton búza meg kukorica termett, a délnyugatin végig erdő húzódott. Csupán a délkeleti csücsökben virított a parlagfű. Senki sem tudta ki a gazdája. Nem is keresték.

Apa és fia az erdős részen szerettek horgászni. Egyrészt azért, mert itt mélyebb volt a víz, másrészt a fák a kánikulai melegben is árnyékot adtak. Igaz, itt nehezebb volt a lombok alatt bedobni a horgot, de egyedül lehettek, távol a város, a lakótelep zajától, és néha olyan dolgokat is meg tudtak beszélni, amire sehol másutt nem volt hely, alkalom.

Tavaly ősszel fedezték föl ezt a kis tavat. Tulajdonképpen eltévedtek. Almát szedni indultak a közeli kertészetbe, de rossz irányba fordultak. Amikor a szivattyútelep mellett kiszálltak a kocsiból, a fiú két karját az égnek emelve kiáltotta:

- Apa! Nézd, ez a mi tavunk, ezt kérem a születésnapomra!
- Rendben, fiam, a tiéd - mondta az apja nevetve. - Szombaton ki is próbálhatjuk.

- Az öreganyádat, azt próbáld ki! - motyogta a hátuk mögött a szivattyútelep őr. - Rohadt pénzeszsákok! Azt hiszitek mindent megkaphattok a pénzetekért... A csöcsös Mari nem kéne még ráadásnak? Olcsón adjuk, szinte ingyen van... Aztán közelebb lépett és megragadta a férfi karját. - Ez a szivattyútelep tiltott terület. Idegeneknek tilos megközelíteni, menjenek távolabb!

- Elnézést... - makogta a férfi - mi csak nézelődtünk...

- Tudom, mind ezt mondják. A tó viszont nem eladó. Ebből szivattyúzzák ki három falu ivóvizét. A víz a Vízmű Társulata, a hal meg a horgászegyesület. Egyelőre még egyik se eladó. Csak nézni lehet, de azt se a szivattyúház tejéről...

- Köszönöm a felvilágosítást - mondta a férfi -, de miből gondolja, hogy tavat akarok venni?

- Mert hogy a fiúcska...

- Ó, hát ez csak játék - válaszolt nevetve. - Tudja, horgászok vagyunk, de ahol lakunk, nincs a környéken jó horgászvíz. Így aztán amerre járunk, mindenütt tavat vagy folyót keresünk, ahol horgászni lehet.

- No hát így már egészen más a leányzó fekvése - enyhült meg az őr. - Igaza van a fiának, ez tényleg jó horgászvíz. Magam is tanúsíthatom, mert több, mint tíz éve itt horgászok én is.

- Ennek örülök. Akkor gondolom azt is tudja, hogy hol lehet napi jegyet venni.

- Már hogyan tudnám: nálam. Merthogy olyan másodállás félében én vagyok a halór is. Mármint a hivatásos. Beosztják a többi horgászt is időnként felügyelni a parton, de hát némelyik olyan, hogy jobb lenne, ha nem lenne. Arra is lusták, hogy elolvassák a horgászrendet. No, meg kérdem én, uram, mit lehet elvárni az olyan horgásztól, aki nappal eldugja a halat a nád közé, éjjel meg eljön érte? Mikor fogja ez az ember beárulni a tolvaj cimboráját? Megfogtam én is egyet közülük. Van egy farkaskutyám, akkora mint egy borjú. Attól ugyan el nem megy a tolvaj! Nem bántja, nem... Csak leül elé, míg oda nem érek, és ha megmozdul az illető, elkezd vicsorogni.

- Szép állat lehet...

- Az a. Ott van elkerítve nappalra a ház mellett. Megnézi?

- Nem fontos, hiszek én magának így is...

- No, hát mondom, meg is fogtam egy párat közülük. Sorolom az elnöknek, hogy ettől meg ettől vettem el az éjjel ennyi meg ennyi halat. Aszondja erre, hogy a Józsit, azt hagy békén, a haverom. Ja, mondom, hát akkor megette a fene az egészet. A Józsit lohat, a Bandi meg nem? Azóta ki sem megyek éjjel, ha jelez a Cézár. Minek? Még véletlenül megfogtam a Józsit... No, hát akkor jönnek szombaton?

- Jövünk! Ugye jövünk? - lelkesedett a gyerek.

- Persze, hogy jövünk - mondta az apja. - Nagyon viszik már a botom egy jó fásasztásra.

- Akkor várom magukat - mosolygott az őr. Aznap is én leszek szolgálatban.

Mentek is. Még alig pirkadt az ég alja, a két horgász már ott topogott a halór bungalója előtt. Gyorsan megváltották a napijegyet, kipakolták a kocsiból a felszerelést, aztán irány az erdő alja. Az őr készségesen elmagyarázta nekik, melyik állásból fogta a legtöbb pontyot, hol van az akadó, merre szokott a nádba betekeregni a hal, sőt még azt is megmutatta, hogyan dobjanak, nehogy a horog a fák ágába akadjon.

Csodálatos napjuk volt. A férfi két jókora pontyot fogott, a fiú meg egy csomó keszeget. A fejük felett egész nap madarak csicseregtek, vadak neszezték a bokrok között. A vízen

bukfencet vetettek a vízicsibék meg a vadkacsák. Vízpockok vadásztak a nád közt, és a nap olyan vidáman bukdácsol a tó apró fodraín, mintha semmi más dolga nem lenne, minthogy őket felvidítsa. A végén már nem is nagyon törődtek a halfogással, hiszen tele volt már a szák, csak a tájat nézték és beszélgettek. Olyasmiről beszélgettek, amiről a lakótelep betonfalai között soha, csak az isten szabad ege alatt lehet nyugodtan beszélgetni. Istentől, a természet csodáiról, a megfoghatatlan végtelenről és a legfőbb csodáról, az emberről. Az emberről, aki olykor istennek képzelet magát, mégis ördögként viselkedik. A férfi mindent el akart mondani a fiának, amit a világról tudott. Nem válogatta meg a szavait, úgy beszélt hozzá, mintha hasonló korú felnőttől szólna. És a fiú megértette. Néha rákérdezett egy-egy szó jelentésére, de értette mit mond a másik, s válaszolni is tudott a kérdésekre.

Hétvégeken gyakran meglátogatták a tavat, a tavukat. Halat hol sikerült fogni, hol nem, de minden alkalommal jóízűeket beszélgettek. Ez a nap is azzal kezdődött, hogy bedobták a horgot, aztán a fiú megkérdezte az apját, hogy szerint mit jelent az a szó, hogy becsület, s miben különbözik tőle a tisztesség szó? No, erről aztán elvitatkoztak délig. Senki és semmi nem zavarta őket, legfeljebb egy-egy maszatoló keszegkapás, amiből nem lett semmi.

- Kapufa - mondta a férfi bosszankodva, amikor jókora bevágás után üresen húzta ki a horgot.

- Persze az is lehet - vélte a fiú -, hogy rákok szedik le róla a csalit, vagy a kagylók. Emlékezz rá, hogy a múltkor is fogtunk vagy négyet. Az újságban olvastam, hogy az idén nagyon elszaporodtak a sekély vizekben. Hallod, hogy szentségnek miatta a túlparton is?

- Rendben van, fiam, de azért a múltkor halat is fogtunk, nemcsak rákot.

- Nyugi, apa, majd jön a fél egyes kapás, és eltöri a spiccedet a nagy potyka.

A kapás ha nem is fél egykor, de egy óra után megérkezett. Igaz, a bot spicce sem tört belé, csak meghajlott egy kicsit, mégis nagyon örültek neki. Óvatosan húzta partközébe a férfit, a fia meg olyan elegánsan toltá alá a merítő szákot, mint udvarias lakáj a főrangú vendég alá a széket. Megvolt az első haluk. Megmérték, huszonkilenc centi volt a hossza. A szabvány méret harminc.

- No, most mi legyen? - nézett kérdően a fiúra. Ha abszolút becsületesek akarunk lenni, vissza kell dobnunk a potykát. Ha csak úgy általában tisztességesek, akkor azt mondhatjuk, hogy ha csücsörít, akár meg is van harminc centi. Lehet, hogy a mérce is csal...

- Tudod mit, apa? - gondolkodott el a fiú. - Most kivételesen legyünk csak úgy, általában tisztességesek. Tegyük be a potyka urat a szákba, hadd lubikoljon. Aztán ha fogunk egy harmincöt centiset, becsületesek leszünk és öt visszaengedjük.

- Szóval kompromisszum?

- Az, de az ő érdekében. Addig is nekünk drukkol.

Eltelt egy újabb óra, de nem volt kapás. Ponty úr vidáman ficáncolt a haltartó szákban, amikor fejük fölött, a meredek partoldalon megjelent egy nagydarab, negyven év körüli férfi. Afféle hústorony, a kezében vaspálcával, a fülében karikával.

- No, öreg, hogy megy a hal? - kezdte bizalmasan. - Ebben a rohadt melegben inkább fürödne az ember ebben a pocsolóban, mint horgászna. Nekem is lenne jobb dolgom... Igaz,

ti jól megvagytok itt az erdőben, kifogtátok a legenyhébb árnyékot. Van valami piád? Sör...vagy bor...vagy akármi... Kurvára megszomjaztam.

- Jó napot! - köszönt rá a férfi. - Vízünk van. Eredeti csapvíz. Igaz, nem túl hideg az sem, de hát reggel óta itt van velünk.

- Reggel óta itt rohadtok? Meg vagytok ti buggyanva! Én kijövök, bedobom a cájgot, aztán ha negyedórán belül nincs kapás, leköpöm a vizet, és megyek vissza a krimóba.

Majd éjjel, akkor harap. Ezek a buzi napijegyesek, ezek szoktak itt srihnelni egész nap. Utálom őket mint a ... Meg is fingatom valamennyit, amelyik az utamba kerül. Ők csak ülnek itt a parton, a másik meg melózik, ha van mit. Ne félj, nem is tudnak nekem méretes halat mutatni!... Ti melyik faluból jötök? Még nem láttalak benneteket.

- Napijegyesek vagyunk - mondta a férfi. - És maga kicsoda, ha szabad érdeklődnöm?

- Na, cseszd meg, öreg - röhögött föl a hústorony -, én vagyok ma az ügyeletes halór. Mutasd a szákot! Szart se fogtál mi? Hülyék vagytok ti ahhoz... Napijegyesek...

- Van egy kis potykám - vallotta be kényszeredetten a férfi. - Meg két keszeg... - és kihúzta a szákot a vízből.

- Kicsi. Innét látom, hogy nincs több huszonhat centinél. Viszszadobod vagy megmérjem?

- Csücsörítés harminc - mondta a gyerek. - Én mértem.

- Neked kuss van, öcsi! Te majd akkor csücsöríthetsz, ha a bácsi megengedi. Értjük?

- No de kérem! - fortyant föl a férfi.

- Neked is kuss, öreg! Viszadobod, vagy én dobjam vissza veled együtt? Egyáltalán van napijegyetek?

A férfi visszadobta a halat a tóba, aztán szó nélkül odanyújtotta a napijegyet. A halór megnézte előlről, hátulról, közben egy faágban kellett kapaszkodnia, mert megingott alatta a talaj.

- Oké, öreg, de hol a fogási napló?

- Az őrházban a horgászigazolvánnyal együtt.

- No, most megfogtalak. Elolvastam ám azt a szar horgászrendet, és az van benne, hogy még a parton be kell írni a halat. Beírod?

- Be hát, ha lesz halam, és visszaadjátok a fogási naplót.

- Gyere be érte.

- Majd a gyerek elkísér és visszahozza.

- Hú, de rafinált pasas vagy te, napijegyes! Oké, te vagy a Jani. Mert ha itt hagyta volna őrizetlenül a botjaidat, azt is elkoboztam volna. Mondom, elolvastam a horgászrendet... De le is verem a szivattyúson, az biztos. No, gyere, te gyerek!

Majd félórába telt, mire visszatért a gyerek a fogási naplóval. Rosszkezdően, a fejét ingatva ballagott. Látszott rajta, hogy a torkát fojtogatja a sírás. Letette a naplót és szó nélkül elfordult.

- Mi baj, fiam? Történt valami? - kérdezte az apja.

- Ez a halór... - csuklott el a hangja. - Én megölöm! Ahogy veled is beszélt, és engem is egész úton cikizett. Lehülyézt és azt mondta, hogy haltolvajok vagyunk. A többi horgással is kötözködött, majdnem beledobták a vízbe.

- Ugyan, hagyj... Látnod, hogy tök részeg.

- De akkor miért engedik ide? Azért, mert ő az erősebb, meg részeg, akkor neki már mindent szabad? Ő a tolvaj. Láttam, hogy a nád közül vette ki a szákot. Legalább öt ponty volt benne, pedig nem is horgászott. Vitte a kocsijához. És akkor még ő mer téged tolvajnak nevezni, aki szó nélkül visszadobta a

csücsörítő pontyot?! Tudod mit, apa? Én ezek között már tisztességes se akarok lenni!...

A férfi csak hallgatta a fia dühkitörését, és ott, legbelül igazat is adott neki. Minél több az alma - gondolta magában -, annál több közte a férjes. No de mégse lehet elfogadni, hogy a férjes legyen az úr az almáskertben...

Csak ülték szóltalanul a tóparton, és nézték a mozdulatlan vizet. A vizet, ami sárgás, pocsolyaszínű volt, és undorító nyálkás, zöld moszatok úszkáltak a tetején. A nád közt békák brekegtek, és amikor egy-egy vízcisibe vagy vadkacsa nagy csobbanással a vízre ereszkedett, pánikszerű menekülésbe kezdtek. Pedig nem is miattuk szálltak a vízre.

- Szedelőzködünk - mondta a fiú keserűen - és menjünk a fenébe!

- Rendben van - mondta az apja. Ez a nap már úgyis el van rontva...

Már éppen nyúlt volna a kapásjelzőért, hogy leakassza, amikor megindult a kis karika fölfelé, és akkorát koppant a boton, hogy a fiút is fölriasztotta ábrándozásából. A férfi reflexszerűen bevágott, és már pumpálta is kifelé a keményen védekező halat. A bot spicce jócskán meghajlott a hal súlya alatt.

- Pipáld meg, apa! - kiáltotta a fiú, és már ugrott is a merítőszákhézt.

A ponty sikeresen partot ért. Két-két és fél kilóra taksálták a súlyát.

- No, ebben még a részeges halör se találhatna hibát - mondta a férfi, miközben a haltartó szákba helyezte a tükröst. Aztán új kukoricaszemet tűzött a horogra és jól meglódította az etetőkosarat. Még be se állt a zsinór, amikor felkiáltott a gyerekek:

- Kapás! Apa! Kapás!

- A fenét, hát látod, hogy még laza a damil...

- Nem azon, a másik boton!

- No, akkor vedd ki, édes fiam! Hadd látom, milyen horgász vagy!

A fiú ügyesen bánt a bottal. Néhány perc alatt partra tette a másfél kilós pontyot. Most az apján volt a sor a szokolásban. Hanem a horgászszerecske már csak olyan, hogy egyszer nagyon kéretni magát, máskor meg azt is megadja, amit nem kéne. Hát nem ott volt az újabb kapás, míg az előző halat el se rakták? A fiú meg bevágott, s már húzta is a partra. Ez jóval kisebb volt, mint az előzőek. Csücsörítve se érte el nemhogy a harminc, de még a huszonöt centit se.

- Dobd vissza! - mondta a férfi. - Kicsi, meg különben is csak két pontyra szól az engedélyünk.

- Nem! - villant a fiú szemében a dacos fény. - Akit haltolvajnak neveznek, az lopjon halat! Ha addig élek is, elviszem.

A két nagyobb potykát bemutatták a halörháznál, a kicsit a fiú vitte a kosár alján. Senkinek se tűnt föl. Már félúton jártak hazafelé, amikor megszólalt az apa:

- Hát... végtére is eredményes napunk volt. Három hal...

Anyádnak lesz mit a halászlébe rakni.

- Igen, apa - mondta a fiú szomorkásan. - De azért, tudod, én jobban érezném magam, ha csak a két nagyot kellett volna hazahoznunk.

Baráti Molnár Lóránt

Korjelentés

november felpárázó délelőttje kézenfogva visszavezet az időben nem mérhető kor hajnalaihoz a hallgatásba /kint néhány gyerekhang vagy olykor egy vonat csattogása/ a fotel karfáján ernyedten hever egy kéz a kezem fehér falak hideg abalaküveg egy tükör a szemközti falon a tükör üres marad ha eléje állok szavaim nem érnek el sehová hevernek lábaim előtt számadásom senki sem hallgatja nics kinek mondani a papírlapon önkényesen csoportosulnak a versnek

szánt betűk valaki kinéz az ablakon elmosódott arc ha jobban megnézem rájövök én vagyok s ha jobban meggondolom tudom

bárki lehetne a személyek neve adatok lassan elveszítik jelentőségüket felbomlik mindenféle ragozás az évszakok sem

következetesek

arcomba zuhan a szürke ég és üvegtornyok spirálisan felfelé csavarodva a szétmálló levegőben ütemesen lélegzik a szoba négy fala körülöttem kilátok mindenfelé alattam mozdul valami leheletemtől felmelegszik a tér imbolyogva úszom fölfelé a ködben hiába nézek körül szerteszét megszűntek már a dimenziók is eltűnt a Föld vissza sem találne -

Bayer Béla

Isten ölében

Hajunkba rozsdásul lassúdan az alkony, fogytán a fény.

A lélek-Isten lehelete - testté lényegül.

Állunk, a menny-pokol kapujában, erőnk már-már felissza a döntés kényszere.

Lőtt-torkú madárként vérzik a Nap, Hold-kést igazít az égi köszörűs.

Állunk a mindenség lelenceként, míg kontyot bont az erdő, s hajába csillag ül.

A tenger felől hegedűsöt terel felénk a szél.

Állun, bizton a semmi szélén, Isten ölében.

N. László Endre

Az aranyosi aranyász

"...A csallóközi aranyások utolsó mohikánjai is kihaltak. Egyedül maradtam... Egy-egy csallóközi hely őrzi az emléküket, vagy egy-egy mese. Szabad volt ő a füzesek magányosságában. Képzete szabadon csapongott a vizek felett. Nem parancsolt neki senki..."

"... Sok-sok éves aranyázkalandjaim gazdag élményvilágából merítem az elbeszélésem. Aranyásztam a Duna-menti erdők titokzatos homályában, ahol a csend gyalogútján lassan ballag az idő, ahol átölel a vadvirágos táj kakukkszóval, méhcsongással, melyben magam is emlékké válok, mint az elszállt füst..." Zsemlovics Imre

"... Aranyat mostam a Duna fővenyéből,
aranyat hintett rám a nap is az égből..."

NLE

Zsemlovics Imre csallóköz-aranyosi lakos 1929-ben született a szomszédos Lél /ma már nem létező/ községben. Az aranyász mesterség minden fogásának, minden titkának avatott tudója, szakértője. Kapcsolatban van a csehszlovákiai múzeumokkal, ásványtani intézetekkel, az aranybányák igazgatóságával, s nekik adja le a Duna fővenyéből kimosott sárányat, részben nyers állapotban. Csak azért írom, hogy részben, mert a mosással nyert dunai aranyból apró szobrocskákat is készített már a pozsonyi múzeumnak.

Lakásán gyakran fölkeresik kül- és belföldiek, akik komolyan /többé-kevésbé komolyan/ érdeklődnek az ősi mesterség iránt. Jártak már nála az alaszakai, a perui és a dél-afrikai aranyások is, hogy tapasztalataiból merítsenek.

Jól ismeri a mesterséghez fűződő érdekes hagyományokat, ősi szokásokat, dalokat, regéket, s jelentős részben neki köszönhetem, hogy sikerült egy vaskos kötetre való anyagot összegyűjtenem az ősi mesterségről, a dunai aranyosítás egykori művelőiről.

Kevésbeszédű és kissé bizalmatlan embernek néztem, de ez csak az első benyomásom volt, és igen kellemesen csalódtam benne. Ha feloldódik és barátságába, bizalmába fogad valakit /ami elég soká tart, s elég gyakran egyáltalán nem következik be/, szívesen, szabatosan, ízes, szép magyarsággal beszél az aranyázmesterségről és mindarról, ami ezzel az ősi mesterséggel összefügg.

Legtöbbször munka közben figyeltem meg őt. Csupaizom testét mintha csak az aranytartalmú vörös fővenyéből formálta volna meg a természet. Roppant erős ember. Ez a békés, halk beszédű aranyász patkót roppanthatna össze a tenyerében, láncokat szakíthatna szét, de a légynek sem árt. Olyan a tenyere, mint a cipőtalp, de vaskos ujjával finom kis figurákat, szobrocskákat formál ki tündöklő sárányból, gitárt farag magának, egészen jól hegedül, szépen énekel, s néha még ír is -nagy verébfejű betűkkel- igazi szépirodalmat, költői ihletettségi sorokat vagy meséket gondol ki a gyerekeinek, s most már bizonyára az unokáinak...

És most-- aranyat mos!

Arra gondolok, hogy ezer esztendővel ezelőtt ugyanezekkel a beidegzett mozdulatokkal mosták itt, - de bizonyára már az őshazában is - az őseink a főveny kincsét, s ugyanezekkel az egyszerű, primitív, de mindmáig egyedül bevált szerzőkkel, eszközökkel...

Amikor Zsemlovics Imre -kedvemért- abbahagyja a munkát és beszélni kezd, hangjából, tartásából kicseng a mesterségnek minden csínját-bínját ismerő ember egészséges és jól megalapozott öntudata:

- Az aranyázmesterség titkait nem ismeri sem a geológus, sem a bányász mérnök, sem az író. Egy vérbeli aranyással még egy igazi tudós sem veheti fel a versenyt! Hogy miért nem? Azt is megmondom. Mert ennek az ősmesterségnek még nincs igazi tudósa!.. S az a helyzet, hogy az úgynevezett szakember már azzal a tudattal jön el hozzám, hogy ő ugyan semmit, vagy csak nagyon keveset tanulhat egy "tanulatlan" embertől, mert ő már mindent tud a szakkönyvekből. Ahogy -elméletileg- sokat is tud!... Csakhogy -tudtommal- a mi viszonyainkra, adottságainkra alkalmazott aranyász szakkönyvek nincsenek, s ha az illető megpróbálkozik itt az aranyosítással, nagyon hamar rájön, mert rá kell jönnie saját kárán, hogy a könyvből szerzett, csupán elméleti tudása -itt ezen az ismeretlen terepen- szinte egy fabatkát sem ér! Beigazolódtott ez először 1910-ben, majd a harmincas évek derekán, amikor előbb a magyar, majd pedig a csehszlovák "szakembergárda" tudománya mondott itt csődöt. /Ekkor próbálkoztak a dunai arany nagyüzemi, gépesített kitermelésének a megvalósításával/

Talán a cipészseget vagy a szabóságot meg lehet tanulni könyvekből? Még a legjobbakból, legalaposabbakból sem! S ez azoknál jóval nehezebb mesterség, ezt elhiheti nekem... Amit az ember egy egész életen át, nagy-nagy akarással, kitartással, lelkesedéssel, kitűnő mesterek útmutatása, irányítása mellett, a helyszínen tanul, azt senki, még a legműveltebb ember sem sajátíthatja el rövid idő alatt, könyvekből, és újságcikkekből meg éppen nem... Na, de engem vár a munka. Maga csak jegyzeteljen és kérdezzen!

Nézem, hogyan dolgozik. Ha minden munkahelyen így dolgoznának, már itt lenne az a sokak által megálmodott, de a valóságban nem látott Kánaán, és Csallóközünk visszaváltotna Aranykertté, Tündérkertet, ahogyan egykor nevezték is boldog és szabad lakosai...

S ennek a hangyaszorgalmú embernek, aki hajnaltól végzi ezt a kézi aratásnál is jóval nehezebb munkát ebben a kánikulában, még énekelgetni is van kedve. Rossz időről énekel, mintha csak ezzel akarná "hűtözni" magát. De a dal szereplője ugyan ki is lehetne más, mint a dunai aranyász?

Esik eső, fúj a szél,

fázik a szegény aranyászlegény.

Nincsen neki szüre, subája,

mert elitta a bezdáni csárdába'...

- Több ilyen dalt ismertem, tanultam meg az öreg aranyásoktól, majd lassacskán megint eszembe jutnak... Tudja, ha nagy a víz, beköszöntenek az aranyászünnep, akkor is kikapórogatok valamelyik kedves aranyász helyemre, aztán csak tüzelgetek magamnak a vízhozta fával... Néha fél éjszaka elheverészgetek a tűz mellett és gondolkodom, figyelem a természetet... Legjobban szeretem a tavaszi meg az őszi Dunát, s a madarak vonulását... Életem legszebb napjait itt töl-

töttem el a Duna mellett, s higgye el nekem, hogy nem is kíváncsi vagyok el innét sehová!

- Aztán min gondolkodik, Imre bátyám?

- Sokszor gondolok például a régi aranyászokra... A szép, szabad életre, amikor még minden idejüket itt tölthették a víz mellett... Tudja én sem tudnék a víztől, a Dunától elszakadni. Ha egy napig nem látom, már nagyon hiányzik. Ezért - és nem másért - dolgozom most is egy dunai kotróhajón... Korántsem olyan megerőltető munka az, mint az aranymosás, nem is hasonlítható hozzá, hiszen a gépek dolgoznak helyettünk. És mégis, ott munka után holtfáradt vagyok. Az a zaj, dörömbölés, kiabálás, ahol az ember még a saját hangját sem hallja, lábam alatt a lélektelen, hideg-rideg vasfedélzet - kifárasztanak... Itt meg akárhányszor ledolgozom naponta a tizenhat-tizenkilenc vagy még több órát is, ha az időjárás sürget, és nem érzek különösebb fáradtságot... Meg ez más, egészen más, tudja, olyan kellemes fáradtság...

- Tudja, hogy sok mesében teljesül a hős három kívánsága. Maga, Imre bátyám, mit kívánna?

- Már sokszor gondolkodtam ezen... Először is azt, hogy soha többé ne legyen háború, mert egyetlen dolgot gyűlölök csupán az életben, az esztelen, a kegyetlen vérontást... A második kívánságom az lenne, hogy ilyen egészséges maradjak még sokáig... A harmadik pedig az, hogy az aranymosás lehessen az egyedüli foglalkozásom. Nézz, a gyerekeimet kitaníttattam, kenyeret adtam a kezükbe. A leányom férjhez ment, a fiam megnősült. Én igénytelen ember vagyok, a feleségem is az...

- Az első két kívánságát értem. Gondolom, a józan emberek döntő többségének bizonyára ez lenne a kívánsága. De hát a harmadik!... Gondolja, hogy ma is megélhetne az aranymosásból? - kérdelem, bár tudom, mi a valóság, s azt is tudom, hogy ez talán az egyetlen olyan kérdés, amelyikre teljesen őszinte választ aligha kaphatok. A lapátpróbák eredménye és az összes kapott válaszok homlokegyenest ellentmondanak egymásnak...

- Biztosan megélnék belőle, - mondja Imre bá, majd egy kis szünet után így folytatja: - annak ellenére, hogy ma már a Duna nem hoz annyi aranyat, mint száz vagy akár csak ötven évvel ezelőtt. De nem is a pénzért csinálom. Csodálatosan szép mesterség ez, nekem a legszebb... Tudja milyen szép itt, amikor nyugszik a nap? Amikor a szürke fény egyre sötétedik és lassan mindent elnyel a csend? De nekem még nincs este, mert vízmerő köpőcém tovább fodrozza a Duna vizét... Sokszor a munkám belenyúl a késő éjszakai órákba. Én meg nem tudom itt hagyni a holdvilágos szép Dunát. Napközben, meleggel alszom ki magam... És amikor megcsillan a sötét posztón a szép sárga arany...

És ezt így szóról-szóra egy olyan ember mondja, aki csak néhány évig ült iskolapadban, akinek a szülei egyszerű dohánytermelők voltak.

- Ennyire szereti az aranyat?

- Szeretem, de nem úgy, mint a zsupori, pénzsóvár ember. Az arany nekem nagyobb érték - örök titok... melybe még nem sikerült behatolnom teljesen... De meg akarom ismerni minden titkát...

Az aranyász otthonában folytatjuk, - mint már annyiszor - a késő éjszakai órákba nyúló beszélgetést. Az arany -jótékony- titkairól faggatom Zsemlovics Imrét, mert az arany "gonosz" titkai eléggé közismertek.

Kimegy és csakhamar egy közönséges uborkás üveggel tér vissza. Az üvegben fekete porzós arany van, meglehetősen sok, s rajta víz.

- Most elárulom magának az arany egyik legnagyobb, legszebb titkát!... De most ne az aranyat nézze, hanem a vizet!... Tiszta, ugye?

- Igen, tisztának látszik.

- Mert az is! Hónapok óta rajta van az aranyon. Máshol már régen megposhadt volna, ez pedig tiszta, mint a kristály. Pedig amikor az aranyra öntöttem, akkor közönséges, piszkos dunai víz volt... Az arany megtisztította és azóta is tisztán tartja! Iszunk belőle? - kérdi mosolyogva.

- Ihatunk...

A többhónapos víz valóban nagyon jó, friss és üdítő volt, mintha csak forrásvizet ittam volna valahol a Tátrában. Eszembe jutott, hogy a negyvenes évek elején minden nyáram éppen itt, az aranyosi szigeten töltöttem néhány baráttal, s ilyenkor hetekig csak dunai vizet ittunk, és soha nem lett tőle semmi bajunk. Akaratlanul is magam előtt látom a szennyes, olajfoltos vizet, a dögöket és fehér hasukat mutogató, elpusztult halak tömegét "szállító", megbecstelenített Dunát. Ha mostanában kimegyek aranyászni, a munkámat mindig azzal kezdem, hogy összegyűjtöm és elégetem a parti szemetet, mert méltatlannak érzem munkámhoz, az aranyhoz ezt a megcsúfolt környezetet... S eszembe jut egy gyermekkori csínyem, az aranyászokkal történt első dicstelen találkozásom is.

1941-ben vagy 1942-ben történt... A másik partról elindult két ladik és nemsokára kikötött a "mi szigetünkön". Mi akkor Winnetou, Robin Hood és Tarzan módjára, a nagy parti nyárfákról lélegzetviasszafojtva figyeltük a fejleményeket, az idegen "sápadtarcokat". Nemsokára felállították a parton mosópadjaikat és munkához láttak! Nagypám, apám és dr. Baranyay József jóvoltából nem volt nehéz kitalálnom, hogy mit csinálnak. Amikor este befejezték az aranymosást, elrejtették mosópadjaikat egy bozótban, majd visszaveztek az ácsi partra. Én csak erre vártam, a legszebb mosópadot és meringüllőt "elzárkányoltam". Másnap hiába kerestem a gazdáját! Én viszont nem sokra mentem vele, mert hiába lestük az aranyászokat, a munkájukat, a vörös homok titkát még nem ismertük!

Ha akkor nem zsákmányszerzésen jár az eszem, hanem odamegyünk hozzájuk, barátságot kötünk "az ellenséges sápadtarcokkal", nem csak a következő nyáron, hanem mindjárt megismerkedhettem volna az igazi aranyászokkal és a vörös főveny titkával.

De az elkalandozás után térjünk csak vissza a mostani Dunához és Zsemlovics Imréhez. Először is a halakhoz. Gyermekkoromban a komáromi piacon még két hosszú sorban álltak egymás mellett a halas vályúk, és bennük egymás hegyén-hátán gyűszgött a sok különféle hal. Ma pedig /1973-ban/ a halüzletekben csak karácsonykor, hosszas sorbanállás után kapható messziről ideszállított tavi ponty, de csak ponty. Volt hal, nincs hal! Pedig az apáink még azt tartották, hogy: "Nem péntek a péntek, hal nélkül, de a vasárnap sem vasárnap!"

Zsemlovics Imre tovább beszél, mintha csak a gondolataimban olvasna:

- Harminc évvel ezelőtt a meleg parti vizekben szinte nyüzsgtek az apró halak, most alig látni belőlük egyet-egyet. Ha akkor egy bogarat vízbe dobott az ember, a hal máris feljött

érte és bekapta. Mert sok volt a hal. Most kevés, s ami még van, az is ehetetlen... A kátrányos, olajos partokra az asszonyok már nem teregetik le a frissen mosott fehérneműt. Bizony, lassan az lesz a helyzet, hogy a gyermek vizet kér, és mi a poharába csak mérget önthetünk!... Ha ez így folytatódik, egy poklot hagyunk örököül gyermekeinkre, az unokáinkra. Ennyire szennyezett és ilyen tömegű vizet már nem tud tisztán tartani a Dunában lévő arany sem...

Az aranyak egy másik titka még nehezebben szemlélhető ugyan, de bizonyítható - folytatja Zsemlovics Imre. - Ha az aranyász véletlenül megsebezte magát, tiszta aranyport szórt a sebére, s az nagyon gyorsan begyógyította a sebet.

Az aranyász az arany titkairól beszél, s bizonyára sok-sok igazság van abban, amit mos bizalmasan elmond. Az uborkás üvegben ugyan az aranyon kívül más anyag is van, például sok magnetit, de az tény, hogy a víz friss forrásvíznek tűnt. Azt meg minden orvos, minden gyógyszerész tudja, hogy az aranyból gyógyszerek is készülnek már szinte évezredek óta. Sajnos, nem a víz tisztítására és az emberek gyógyítására használják főként - még átvitt értelemben sem -, hanem főleg ciciomaként, anyagi jólét fitogtatására és még másabb célokra is, emberek és fegyverek megvásárlására...

Az aranyász egyre inkább belemelegszik a beszédbe, és most itt alaposan rációfól az aranyászok régebben szinte közmondással vált szófukarságára. Ahogy beszél hangja, egyre szenvedélyesebbé válik, valósággal átizzik, mint a szerelmes emberé:

- A vérbeli aranyász egészen másként néz az aranyra, mint a többi ember. Nem az ember uralkodik az aranyon, hanem az arany az emberen, az aranyáson, és ez nem lehet véletlen... Az arany elpusztíthatatlan kincs... Még az az arany sem veszhet el, ami a karikagyűrűnköről észrevétlenül lekopik. Engem szinte a bilincseiben tart, és azt akarja, hogy megszerezem. Olyan, mintha szólna hozzám, mintha hívna oda, ahol van, hogy az enyém lehessen... Minden szabadidőm rááldozom, és nem érdekel engem sem a kocsmá, sem a kártya, sem az ital, sem a cigaretta. Mosás közben még az evés sem jut eszembe...

/Valóban azt tartják Zsemlovics Imréről Aranyoson, hogy ő az az ember, akit sem a kocsmában, sem a templomban nem láthat senki./

- Először hét szem aranyat láttam a Lovadi-réten. Ez volt az első mosásom eredménye... Az az én hét szem aranyom, amit magam mostam ki, még mint gyerek...

Csodálatos az arany... Amikor beolvasztom, úgy kidob magából minden piszkot, minden szennyet, kevésbé értékes anyagot, ahogy a bor kiforrja, vagy a méz, vagy akár a jó húsléves... Hogy miért? Mert olyan nagy a fajsúlya, a sűrűsége, hogy szinte kiprésel magából minden idegen anyagot. Mert az atomjai közeledni akarnak egymáshoz, érezni, érinteni akarják egymást...

- Mint egy szenvedélyes, félőrült szerelmes! - gondolom magamban, s eszembe jut az ókori költő versének egy sora, amit a költő mond - soraival halhatatlanná tett - kedvesének: "...Szemiramsz-fal lenne most a könnyű szövet köztünk..."

Zsemlovics Imre szerint az arany is úgy akar szemese a szemcséhez, atom az atomhoz simulni, egymásba olvadni, mint szerelmesek az első, legszebb éjszakájukon.

S ez már messze túlmegy a mesterség, a szakma szeretetén, ez már a rajongó művész szeretete. Talán a szobrász, aki sze-

reti a fát, a követ, ihletet merít belőle. Talán a költő, aki az agyonkoptatott, leszűrített, igazi értelmüket veszített szavaknak új, halhatatlan zenét, ízt, színt, hangot ad, és így alkot halhatatlan remeket...

- ... ezért kell Őt tökéletesen megismernem és HOZZÁ alkalmazkodnom, - mondja az aranyász, és én csak most tudatosítom, hogy az aranyról mindig egyes szám harmadik személyben beszél, ha tűzbe jön. Például így: "...ő már nem ül le a fenékre, hanem a vízben lebeg...", ráadásul meg is személyesíti. S én már azon sem csodálkoznék, ha tegezné, vagy önözne az aranyat, amikor "kettesben van VELE"...

Eddig annyira fogva tartott beszédének ízes, szép magyarsága, szinte utánozhatatlan zamata, hogy ez az egyébként szokatlan jelenség el is kerülte az én városi beszédhez, s az itteni - eléggé megromlott, megromlott - magyar beszédhez alkalmazkodott figyelmem. Annyira beleilleszkedett a beszédstílusába, előadásmódjába... Bizonyára nem véletlen, hogy a nagy magyar tudós, Békányás is a csallóköziek, az igazi, régi csallóköziek beszédét tartotta a legszebb, legízesebb magyar beszédnek... Valakire azt mondta Zsemlovics Imre, hogy: "Azóta nincs világa." Azt jelenti az ő nyelvén, hogy az illető már nem örül az életnek. Hát mondhatnánk ezt szobrászra?

Most valahonnét egy zsebkendőbe csomagolt, madzaggal gondosan átkötött valamit vesz elő.

Idős parasztságoknál láttam már ilyesmit. Amikor azt hitték, hogy senki nem nézi őket, az alsósoknyájuk valamelyikének rejtett zsebéből varázsolták elő a többszörösen összecsomózott zsebkendőt, szép lassan, néha még a fogukat is igénybe véve kibontották, s annyi pénzt vettek elő belőle - több talán nem is volt benne -, amennyit egy városi ember csak úgy gondtalanul, hanyagul a zsebében csörget, vagy gyűröget.

Imre bá leszedi a madzagot a kis csomagról, azután a zsebkendőt, s mindezt a lehető leglassúbb, legünneplésesebb mozdulatokkal, mintha valamilyen régen elfeledett vallási szertartást végezne, aminek mindig, minden körülmények között meg kell adni a módját. A zsebkendő alatt még papír is van, de nem is egy: egy durva és egy egészen vékony selyempapír. Ez utóbbitól vastag, nehéz de igen könnyen hajlítható, puha aranylemezt kerül elő. Pontosan tíz dekát nyom. S ez nem közönséges arany ám, hanem kilencszázötven finomságú sárány. Hogy ez mit jelent, azt már bizonyára tudják, de azért megismétlem. Azt, hogy ezer részből kilencszázötven arany és csak ötven a más anyag, főként ezüst.

- Ezt holnap viszem föl Pozsonyba, a múzeum ásványtani osztályára - mondja Zsemlovics Imre. Egy másik selyempapírból vaskos, 47 gramm súlyú aranyásgyűrűjét veszi elő. Rajta a felirat: Zsemlovics Imre aranyász, Zlatná na Ostrove. A legtöbb régi aranyász készítettett, vagy pedig maga készített ilyen gyűrűt, amit csak ünnepnapokon viselt az ujján. Többségük a koporsóba is magával vitte. De erről talán jó lesz hallgatnom a mai "ántivilágban".

Imre bá lassan, tempósan visszacsomagol mindent, amit kincseiből megmutatott.

- Kitől tanulta az aranyázmesterséget?

- Még egészen kicsi kölyök voltam, amikor a harmincas évek derekán láttam először aranyásokat munka közben, a Lél alatti zátanyon. Ácsiak voltak. Azután már nap-nap után ott bókászta, egyre közelebb somfordáltam hozzájuk és néztem, mit csinálnak. Először tudomást sem vettek rólam, az-

után valahogy megszoktak, odahívtak magukhoz, étellel kínáltak vagy megkértek, hozzák nekik ezt vagy azt az üzletből. Látták, hogy érdekel a munkájuk és szívesen felelgettek kíváncsi kérdéseimre. Mesélgettek Tündér Ilonáról, meg társnőiről, akik hajukból fésülik ki az aranyport, kezembe adták szerszámaikat és megmagyarázták, melyik mire való, hogyan kell használni. Mutattak aranygyűrűt, aranydiót, sőt még aranyalmát is /!/, meg aranyport... Lassan-lassan eltanultam tőlük a mesterséget, mert gyerek előtt nem titkolóztak. Közben múltak az évek, és egyre jobban megszerettem a szomszédban hömpölygő Dunát, a szép szabad aranyászatot, meg magukat az aranyászokat... Hát így lettem én is aranyász...

De az utolsó igazi csallóközi aranyosó nem csupán az aranyról beszél ilyen nagy szeretettel, hanem a természetéről, az állatokról és a növényekről is. Azt hiszem, ha valaha, valaki elszakítaná őt a Dunától, nem élné túl.

Mesél a legendás Lúcia királynőről, aki -szerinte- névadója lett a híres aranyosó zátonynak. Mátyás királyról, aki rangrejtve vadászatott a közeli rengetegben és gyakorta üldögélt az aranyászok meg a halászok tűzénél, evett bográcsukból és meghallgatta panaszait... Beszél sok-sok óriási csontorról, mammutagyarról, állati és emberi koponyákról, régi pénzekről, fegyverekről, szerszámokról, melyek a Duna kotrása közben kerülnek a napvilágra és azután -kézen-közön- elkallódnak, szemfüles magánygyűjtők tulajdonába kerülnek, esetleg a hajó legénysége visszahajítja azokat a Dunába.

Elmondja, hogy a Lúcia-zátonnyal szemben egy ősi erődítmény fala van a víz alatt. Az erődöt még a rómaiak építették, azután a kőfal - a víz munkája következtében - az alámosott parttal együtt, lassan a vízbe csúszott. A horgászok most is a kétezer éves falakon állnak, de legtöbbjük még csak nem is sejti, mi van a lába alatt.

Beszél a madarokról, melyek viselkedéséből ő már jóelőre tudja, áradni vagy apadni fog-e a víz. De elárulja ezt neki a vízcisgák viselkedése, a ladikot verő víz hangja... Elmondja, hogy a megáradt Duna vizének színéből azt is tudja, melyik mellékfolyója áradt meg éppen.

Hát ilyen ember az utolsó csallóközi aranyász.

Szereti a csendet, az elmélyedést, de a dalt, a mesét és a tréfát sem veti meg. Ismeri és szereti a természetet, lelkiismeretesen gondoskodik családjáról. De nem szereti azokat az embereket, akik a gyors meggazdagodás reményében puhatoznak nála, zaklatják munka vagy pihenés közben, s azután haszontalanul föltúrják az aranytartalmú fövenyt, mert azt hiszik máról-holnapra milliósok lehetnek. Az ilyen és hasonló emberektől irtózik, s ezért nem is mond nekik érdemlegest az aranyászmesterségről...

Néhány évvel ezelőtt villámcsapásként ért a halálhíre, hiszen esküdni mertem volna rá, hogy legalább száz évig él. Az egykori aranyászok csillagporos azúrösvényén elballagott az égi aranyászőntésekre...

Úgy érzem, onnét fentről is a csallóközi kis országot és szeretett Dunáját nézi - és félti... Mert van rá oka!

Lelkes Miklós

Ha mondanám is néktek...

A nagy fák tüdejéből kis madarak kiszálltak.
Libbent, terült a réten a kékkendős vasárnap.
Rózsabokrok csöpp szélben lassan indultak táncba.
Hangokból szőtt új zászlót a meggyfafurulyácska.

Ha mondanám is néktek, nem hinnétek el mégsem:
jártunk egy örök tájon az Andersen-mesékben.
Kidőlt-bedőlt magtár. Galambok búzát nyeltek.
Szemünkben tavak lángja lobbantott új szerelmet.

A gyöngyházzsín dobozból cincog, cincog az emlék.
Hetyke, csizmas egérkék a macskát felemelték.
Meghúzták fülét-farkát... /s nem volt, aki bevallja:
előbb már picit meghótt ez illedelmes macska/.

Mézes gyümölcs leszédült. Virágra ült a pára.
Sötét fény, csillag-eső hullt, hullt a körtéféra.
Hízog rókák jártak. Törleszkedett a mérték.
Császárok új ruháját, meg nagy eszt lementék.

Hegyek között az ösvény elveszett, elkanyargott.
Néhányan tovább várták, várták a sültgalambot.
Bronzizmú óriás jár... lehet, hogy karja újra
a világ végén egyszer azt a jövőt kigyújtja.

Ha mondanám is néktek... a fű felhabzik lassan.
Száll gúnyos papírsárkány egy felejtő magasban.
Puffadt bőrdobra ütnek a törökbasa-órák.
Nagyfejű ló nyert rá: ez valóság! valóság!

Oláh András

Ajkunkba harap a szél

Ajkunkba harap a szél
Didergő fák botladoznak
a kóborló utak mentén
Vacog a hősíkos aszfalt
s mi is remegünk - álmok
cérnaszálaiba kapaszkodók
Rejtőznénk egymás szemébe
szerelem-meleg mondatokba
- de ajkunkról lelopta
a szavakat a szél ---

Németh Dezső

versei

Veled

bimbóba zárt arcod keresem
eszmélő bokor piros sebéből bomlik a jkad
homlokod virágzó mandulái rám kívánják
őled moccanó melegét
veled a teljességen át zuhanok
kifeszülő bimbóhajnal hamvasodik arcodra
belédültetett testemen felsajog
szerelmed vajúdása

Sebek rózsáin

Szerelmed örökén magánnyá csendesülök
jajdulásom madara kitépett tollakkal hever
nem részegül vágyam bíbor csatákra
sebek rózsáin varasodik a szerelem

A vajúdó idő

Késsel vajúdó idő ez
átkozott örömök kupoláin
tested rózsakútján érez el hozzád nemesült vágyam
kibomló barkád vajúdik ágamon
de madarak szállnak feketemessze
csőrükben késeket visznek
s balták lapulnak szárnyaik alatt

Tavaszi

rádfeszült testem eleven keresztjére szegezlek;
sikoltó csöndben kibuggyannak a virágok

Nyár

Őled pipacsárok hajad lángoló rét
arat rajtam az emlék szerelemkaszával

Ősz

Hull a levél
menekül számból a jajgatás
de melleid kupolái templommá csöndesítenek

Tél

szemeid csillagkútjai hűsítik lázam
pillantásod hópihéi a hűség szirmai

A vers

Teremtés a vers,
a megejtett pillanat szomjúzó némasága,
anyaságát bontó ág kiáltása a világra

Szólítnak messzi harangok

szólítnak messzi harangok
belém botoz hűtlenségem
anyám arcát elhagytam valahol...

cserepes ajkú kert alatt
könnytelen virágok zokognak a széllel

Sajdul

sajdul belőled a sebem
mikor arcod megkövezem
riad belőled életem
mikor arcod megkövezem
ha lelkedbe sebet vágok
engem nyel el vérző árok
ha lelkedbe követ dobok
csak az én fájdalmam csobog
sajdul belőled a sebem
mikor arcod megkövezem
riad belőled életem
mikor arcod megkövezem

Anyagban

Anyagban fogva van lelkem,
rab mint a rácsozott madár.
Ha meghalok majd szabad lesz
s tündöklő egekbe száll?
Eszméletlenül a lélek
ki mondja meg, hol lakozik,
talán egy csillag ölében
az égen álmodozik?
Félek, Uram, hogy a lelkem
örökre rab madár marad,
hogy odaát semmi nincsen,
ami szent, s ami szabad.

Tagadom

Tagadom húsnélküli lelkem
mert magam nélkül nem lehetek
sem az égből sem a földön
veletek ti hívó és hitetlen
emberek

Baráti Molnár Lóránt

Helyzetkép

valami valami örökké feltárul
amíg háttal közeledsz feléje
szívedre hulló sötét lábnyomok
a csend halál-előtti visszatükrözése

Álom

az éjszaka fekete abalakok mögé zárt
messzi szigetek partjain bolyongsz
s hallgatsz a madarak utolsó énekét

Vallomás

Wimmer Mária-nak

Aláaknázott az életem, s vagyok:
hideg nyugalomban. Folytonos életvesztésben élek.
Ki kérdezné, hogy félek-e? /Minden maradék reményem
benned él, lüktet immár: a halálnál is véglegesebben./

Wimmer Mária

Már

Baráti Molnár Lóránt-nak

Már nem vagy fény
arcod elhalványult
az emlékezés negatívján
Már nem varázsolsz el többé
nem vagy éjszakai álom
Már nincs üresség bennem
ha nem vagy itt
/új fényre várok
hívó, távoli kiáltásra
várakozó ismeretlenségre -/

Tavalyi nyár

... és
elmentél tőlem, mikor
szomorú szelek fáradt szárnyain
elsuhant a tavalyi nyár...
...aztán az ősz üzent nekem:
sárga, rozsdás, bíbor falevelekkel...

Kovács István József

Álomtorzó

Álmomban kitekintettem
álmaim ablakán.
A szelíd Trabant
harckocsi lett
az aszfalt felett
elszabadult a dzsungel
tűzáradat...
A madarak rakétákká
a bogarak tűzgolyókká
váltak... álltak
lángoló kereszték

Be kell csukni ablakaim...!
félek!... felébredek
az ébrenlét is fáj
nincs biztonságom

Sárközy Vendel Gergely

Annácska, Anna

Ó! Annácska Anna,
szép bársonyos alma!

Két szemed ragyogó,
mint a Nap - csillogó.

- Gyémánt fényességek
nézőt elbűvölnek.

Sziromajkad szépség;
ó, gyöngysorvetetés.

Az arcod rózsája,
élet rózsasága.

Kebleid halmai
szépségek csúcsai.

Te karcsú termetű!
- miként egy hegedű!

Tagjaid, termeted:
egy élő művészet.

Ó, Annácska, Anna;
kicsi Arany Alma!

Dr. Domonkos János

Fehér karácsony a Hargita és a csiki havasok tájain

Karácsonykor ünneplőbe öltözik a lélek Csíksomlyón

Ha december közepén a Csiki havasok és a Hargita tájain már havazni kezd - fehér karácsonyunk lesz - mondogatják elégedett hangon a székelyek. Havazik, hát hóban, fehér tájakon indulhat neki az ember a hegynek. Megkeresi azt a nem nagy, nem is kicsi, kiszemelt fenyőt, amely behavazva egy érintésre megremeg és lehullatja magáról a puha bundát. Hófehér gallérral, behavazott kucsmával, járattan csapásokon lehet most bandukolni az erdőben. Szarvasok és medvék, farkasok és őzek vágtá ösvények vezetnek.

Gyermekkoromban a Vas megyei Herényben, Kámonban a Jézuska és az angyalok hozták nekem a karácsonyfát, szüleim csilingeltek a szaloncukrok közt csilingő csnettyűvel. Jut eszembe, de azóta több évtized telt el.

Most azonban az erdélyi székelyre gondolok, ahogyan lépdél a hóban, karácsonyfás emberként, hóna alatt viszi otthonába a kiszemelt fát, haza viszi az örömet: a székelyföldi hóember vagy december.

Csíksomlyói kegyhely téli fénye messze világít a decemberi sötét éjszakában. Olyan szép múltja, történelmi és kulturális jelentősége volt és van a templomnak, a klostornak, s mindkettővel szoros kapcsolatban álló intézményeknek, szokásoknak, mozgalmaknak, hogy szinte külön fejezetet képeznek Csík vármegye történetében, és az egész székely nép életében. Karácsony szombatján ünneplőbe öltözik a lélek.

Békesség költözik az otthonokba. Meggyújtják a gyertyákat. Mennyből az angyal... vagy Ó, gyönyörű szép tiktokzatos éj! magyar egyházi népnek áhitatát követi a karácsonyfa alá helyezett ajándékok megkeresése. Így van ez a legtöbb családban. Az ünnep szokásai hasonlóak a keresztény világban.

A középkori Európa népeinek az első egyházi karácsony irodalmi és zenei forrása a gregorián ének volt, átgyűrű, átfarmálva az ősi magyar népzene ízlésével és hagyományaival. A pásztor-énekek közül Csíksomlyón is felcsendül a legrégibb eredetű magyar karácsonyi énekünk a: Csordapásztorok midőn Betlehemben, csordát őriznek éjjel a mezőben... A pásztorok imádásának csodálatosan egyszerű, nemeshangú megjelenítése. Hatása igazán csak teljes elénekléskor bontakozik ki, főleg esti mise után. A Mária versszak az erdélyi néphagyományból származik: Elindulnak és el is jutának, szűz Máriának jó napot mondanak/

A kegyhely-közi Csíkszeredából éjféllel zárandoklat indul a csíksomlyói ferencrendi, Mária kegytemplomhoz. Százak meg százak kelnek útra gyalog vagy autóval az éjféllel misére, s még előtte a betlehemi játékra. A jászol a kis Jézussal a szent Ferenc oltárnál áll. A gyerekekből és ifjakkból összetevődő szereplők évszázados erdélyi rigmusokkal is köszöntik az újszülöttet.

A Kis-Somlyó lábánál álló ódon templom a katolikus székelység régi szent helye. Egyben a nyugati kereszténység egyik legkeletibb őrhelye. Sokszor gyűltek itt össze évszáza-

dokon át az emberek, bemutatva hódolatukat Mária Boldogasszony Anyánk, régi nagy Patrónánk - előtt.

A szentélyben, a főoltáron most fényárban áll Mária kegy-szobra. Felhangzik az ének a csodatevő Máriáért: Békét adj szívünknek, békét családunknak, békét nemzetünknek, békét a világnak... A hársfából faragott 2,27 m magas szobor Máriát ábrázolja, karján kis Jézussal. Fejükön nehéz korona látható. Arca mosolygós.

Meggyengül a szorongó lélek, mintha csitulna: A népek harcának zúgó tengere. A hitükben erősödött lelkekben óhatatlanul is fölbuzog a Székely Himnusz: Ne hagyd el Erdélyt, Erdélyt Istenünk - tartsd meg e kis népet a félelmektől feledtető örömeiben!

Az éjféllel szentmise után a lélek tisztultságával indul vissza a tömeg. A fiatalok egymásba kapaszkodnak. Csúszkálnak a havas, jeges úton. Vidám magyar szó, kacaj tölti meg az utcák hosszát. Hazatérve - a régi szokás szerint - terített asztalhoz ülnek. Töltött káposzta párolgó illata kelti az étvágyat. Vége az adventi böjtnek. Megeszik -miként a helyi tájszólás ejti, a Mária-radináját.

Somlyó hegye sötétbe burkolva, komor fenség. Csupa titok és várakozás. A magasodó hegy oldalán friss hóhelyek szállnak, mint a tisztán őrzött emberi örömek.

A legtartalmasabb magyar karácsonyi énekeink a született Gyermeket ünneplik. Erdély-szerte felzeng a legismertebb karácsonyi dalunk:

*Mennyből az angyal lejött hozzátok, pásztorok, pásztorok!
Hogy Betlehembe sielve menvén lássátok, lássátok.*

*Istennek Fia, aki született jászolban, jászolban,
ő leszen néktek üdvözítőtok valóban, valóban.*

*Mellette vagyon az édesanyja, Mária, Mária;
Barmok közt fekszik, jászolban nyugszik szent Fia, szent Fia.*

*El is menének köszönetére azonnal, azonnal,
Szép ajándékot vivén szívekben magukkal, magukkal.*

*A kis Jézust egyenlőképpen imádják, imádják,
A nagy Uristent ilyen nagy jóért mind áldják, mind áldják.*

Kelenffy Judit

Az expresszionista kuglibajnok

Az expresszionista kuglibajnok
fejlehorgasztva áll
a véstörvényszék bírái előtt.
Harákolva pislog jobbra-balra.
A bitót keresi zavartan.
- Még legjobb a visszavonulás,
a székek mögé... -
Lesből is lecsaphatna egy-két
kósza legyecskére.

Szavak, szavak, szavak!
Csak hazug szavak!
Mellyel eltakarjuk igaz dolgaink
csipás homályát.

Kődfoltok derengnek néma vaksággal
a zajos prérin -
nyihogó lovak habzó fogai között.
Zakatoló patáik alatt széttört az igazság.

A bitó áll...

A rab fülére pók ugrik merészen,
s belekóstol utoljára.
- Milyen is volt, amíg élt...
Egy expresszionista kuglibajnok
már megtalálta a bitót.

Önként állt alá.

Bornemisza Attila

Éva

Messziről indulsz,
ilyennek látlak:
éj leple alatt
szövőd ruhámat.
Hozod a korsód,
benne olaj van,
Terebintusból
ezernyi jajjal.
Mikor az ágyam
kihűlni készül,
hajad a bársony,
alkonyba szürkül.

Önts le olajjal!
Kenj be kenettel!
Hogy felírassék:
"íme az ember".

Bíró László

Követ a csend

Kopott toalettben
sminkeli magát a sors.
Fogyatékos a nevetés,
a boldogság teste torz.

Vakító tükörszekrényben
ismétlődik a téboly.
Amott az interneten a szomszédasszonyt
vetközteti egy play boy.

Hngulatomban ma este
áfával sem jönnek fel a csillagok.
Hiába követ a csend,
én egyedül vagyok.

Mesél a lélek

Sajnos kopott a sorsom,
csak képzeletben zöldül a pálma.
Minden lakásban nincsen verscsap
a költő bánatára.

Ülök a csendben,
a lélek mesél bennem önmagának.
Ha kedvesemre gondolok,
a szenvedély furcsa állat.

Olykor még hallom ahogy átszólsz:
a szíved már megint tárva nyitva.
Az én bársonyos szeretetemmel
nem vágok a szavaidba.

Takács Tibor

Álmaim

Álmaim, mint sok színes üvegcserep,
megcsillan rajtuk a fény:
fantáziám messze szárnyal
az ég felé.

Magyari Barna

versei

Plasztikai műtét a délutánon

szezám-szikevel szelem a csendet
majd a némaság alá szilikont teszek
így domborúvá válik a délután
s a dombtetőről vallomásom legördül neked

a világegyetem régen volt szoláriumában
ezért halványbarna ma a harmónia
szívemhez közeledve gyalog már unod a távot
pulzusomnál beszállsz a hemoglobinba

ha leteszed a blúzod lignit a látvány
begyullad bennem az értelem
forrósodik a flört
a versek apró izzadságcseppek az édenen

A paplan alatti közbiztonság

a kozmikus konyhában megterít a rím
combodon gondolat garnitúra
versemben egyre stabilabb a gyönyör
harisnyád satujába fogva

a forró tájon ragyog a szíved
árnyékban is tikkadok az éden-fánál
milyen mozgalmas ma a melled
ösztönök ösvényén jambus járkal

a paplan alatt rossz a közbiztonság
szüntelenül molesztál a kéz
tevékeny csönd ölel át
a mindenség szökökútjából rácsorgott a városra az éj

Gyönyörre simulnak a percek

pupillánk párnáin pihen a forróság
ajkad hozzáér a számhoz
nézem a combod és halántékom mögött
a jövő élményeket számoz

olykor meg-megérintem a kezed
máskor csak vágyaink állnak egymás mellett
két nagy piros bulldózer a szívünk
mely gyönyörre simítja az együtt töltött percek

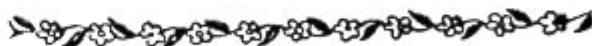
csöndemben más a csillagrendszer
lényed a legfontosabb égítést
tetteidből sugarakban dől a szeretet
versem és világom fénye ez

Éjjeli akt

furcsa fodrászszékben ül az éj
koromfekete kontyát feltűzik a csillagok
szobámban két szív világít
az egyik ugye... ugye én vagyok

már megint művészkedik a mindenség
a pillanat tehetséges aktor
bámulom a valóság-vásznát
s mellbimbód kilátszik az éjjeli aktból

az intuíciók intenzív osztályán
testünk nyolcvan százalékán ég a szerelem
s hogy erősödjön benned az érzés
lényed idill-infúzióval kezelem

Kádár Éva

Időátjáróház

/Firenze 1998/

Reggeli, hűvös víz-vigaszoddal
Mostad az utcát tiszta fehérre,
Lelkem városa újrászületve
Várja a holnapi nagy pihenőt.

Miért nem kezdődhet meg az ünnep?
Rendben a mának főtere most már,
Átéptített életem itt áll,
Tágas az út is a templom előtt.

Távol, a hátsó kőfalon túlról,
Messziről áradó furcsa sötétség,
Hosszú, megnyúlt félelem-árnyék
Száll be a múlt városkapuján.

Ötszáz évvel előbbi magányom
Les rám folyton a szűk alagútnál.
Nem merek szólni se, megmosolyognál,
Nem veszed észre, mikor oson át.

Futnék messzire-messzire tőle,
Téren-időn át csak menekülnék,
Mégis folyton elér az az árnyék.
Egykori bánatom dobva le rám.

Mint méreg árad szerte az érzés,
Szégyen-tűz, mint máglya eléget!
Gyűlölet hangja, mint régi ítélet,
A hit csak egy elhaló, gyenge "talán".

Mondd, mikor ér ez a rémmese véget?
Rám tör a város, miért nem ölelsz át?
Nem veszed észre a téren a máglyát,
Égek, nem lát senki se már.

Kulimár János

Néhány csendes év a sír előtt

Ifjú ősz játszott
kéjesen a haldokló nyárral,
titkos dalt pengetve lázadón
a parti fák alatt.
S ez a kép, mint egy hajdani bálból
a szerelmes valcer emléke -
évek múltán is megmaradt.
Így lettek a lángoló álmok hajnalra
perzselt párnámról pattogó ritmusok,
előbb Ciceró vonzott, majd Párizs
forradalma, a barikádokról
égre szálló rigmusok!
De ma már csak azt kérdem:
miért suhant el várva várt ifjúságunk,
s ázott levélként miért rothadnak el a nyarak?
Mellettem bölcsőtől sűrű sétál el
egy nemzedék, s amit őriz: a tör, az álarc
és az aranyak.
Ez elszomorít. Én akkor voltam boldog,
mikor Múzsám szívét nem gyötörte bú,
sőt úgy éreztem szárnya nőtt,
elmaradtak a csahos kutyák, örömmel
nyugtáztam: kell néhány csendes év a sír előtt!

Sárközi Árpád

Felcserek operáinak

Magamtól kaptam rá a zsíroskenyérre,
Bár ez nem 3.60-as kenyér.
Ugyanis unom a csúszós héjú banánt.
/Születésem s halálom zárójele közt (f)élek?/
Tetszhalott vagyok, tudok róla.
Felcserek sutognak köröttem:
S beleegyezésem nélkül operálnak!
Műtőasztalon HIDEGFény érzéstelenít:
Agyat, szívet cserélnek bennem?!
Pontosan ismerem a donorok kilétét,
De a fölkinált műszervek
A fehérjék különbözősége miatt
Ki fognak löködni belőlem...

Szabados Pál

Mottó

Látni tanítsál!
Ne hagyd nézni
csak az embert!

A művészet

Lázat lobbantó,
lelket rendítő
lágú fuvallat:
az életet zengi
szívedbe.

Feléd

Fényedben fürdött
arccal
futok feléd.

Lázás lelkemben
arcod
lobogva ég.

Horváth Jenő

Szívem oltárán

Szívem oltárán
napok gyertyáit
égetem.

Időm lankáin
percek köveit
pörgetem.

Életem

Napok törvényébe
vésődnek a tettek
kusza kis ábrái,
míg halandóságom
dőlő keresztyére
feszítem álmaim.

Dr. Rudnai Gábor

Kosztolányi Dezső: Halotti beszéd

-verselemzés-

A Halotti beszéd a magyar irodalom egyik legismertebb verse, a verseskötetek és tankönyvek lapjairól kilépve mindennapi életünknek is részévé vált, az eredeti középkori Halotti beszéd funkcióját átvéve elhangzik évtizedek óta a polgári temetéseken is, a hivatásos búcsúztatók részben vagy egészben idézik.

Az első versszak megállapítása /"Nem volt nagy és kiváló, / csak szív, a mi szívünkhez közel álló"/ egy ellentétet tartalmaz, melynek második felében kiemel egy testrészt, a szívet /a költői eszköz neve: rész az egész helyett, szinekdoché/. A vers látszólag valóban egy köznapit említi, egy polgárt állít elé, indirekt módon azonban mindvégig azt bizonyítja, hogy nem közönséges halandó, hanem nagy és kiváló személyiség volt a megboldogult. Az első versszakbeli "kincstár" és az utolsó versszakbeli "önmagának dermedt-néma szobra" egy fáraó alakját mutatja be, az ókorra utal a 2.versszakban az "ékirás" is. A "vegyszer" a bebalzsamozás, mumifikálás eszköze.

Az első versszakban említett szívet a másodikban a halott testrészeinek felsorolása követi, közülük két ereklye felidéri a magyar szenteket: a fő a Szent László-hermet, a kővé meredt kéz a Szent Jobbot, a vers keresztény vonulatát folytatja a 3. versszakban a "templomok harangja", a 4. versszakban a "csoda".

Az ókor és a középkor után a 4. versszakban utalásszerűen megjelennek a következő korszakok is: a "halvány-furcsa mosoly" Mona Lisát idézi fel, azaz a reneszánszt, "a forgandó, tündér szerencse" pedig a rokokót /Faludi Ferenc: Forgandó szerencse/ és a klasszicizmust Berzsenyi: A magyarokhoz I /Faludi, Berzsenyi: Vajda Endre Verselemzése, "Miért szép?", Századunk lírája, Gondolat Kiadó, Bp, 1967.)

Ez az ember "egyetlen életének ősi titka": egy emberöltő alatt átéli a teljes történelmet, megfordítva azt a tételt, miszerint az emberiség történetének egyes korszakai az emberi életkor változásának felelnek meg.

Az ember tragédiája álomutazásában Ádám, az emberi nem képviselője Egyiptomban fiatal, Konstantinápolyban "erődús férfikorban" van, Londonban "élemedett férfiú", az úr jelenetben öreg, a tizennegyedik színben "egészen megtört aggyán", majd az álomból ébredve, a tizenötödik színben "ismét mint ifjú" jelenik meg. Kosztolányinál az egyes ember sorsába sűrítve jelenik meg a történelem, ahogy majd József Attilánál is: A világ vagyok - minden, ami volt, van... /A Dunánál/.

Kosztolányi e tekintetben nem tesz különbséget az emberiség és az egyes ember között. "Kis naplóm" c. karcolatában /Pesti Hírlap, 1921. nov. 11/ Ádámot aktualizálja, saját korát, kortársait gúnyolva ki ezzel:

"Az ember tragédiájának Ádámja a harmadik képben a magántulajdon híve, kezében doronggal műveli a földet, kis-

gazda. Aztán a hetedik képben minden átmenet nélkül kereszties lovaggá vedlik, s mint Tankréd, a keresztény politikát hirdeti. A negyedik színben erősen imperialista és legitimista, az ötödikben ellenben szabadsághős és szabad királyválasztó, a hatodikban destruktív kéjenc, a nyolcadikban radikális-liberális szabadgondolkodó, a kilencedikben polgári forradalmár és népbiztos, a tizenkettedikben pedig a kommunista állam ellenforradalmárja. A változást egyetlen ember éli végig. Ez az ember tragédiája. Mindig új koráramlathoz csatlakozik, és mindig csatlódik, mindig elbukik vele. Ő a legönzetlenebb, legangyalibb konjunkturalovag. Madách nagyon jól ismerte az embert. Azokon, akik ma élnek, erősen érzik, hogy Ádám a vér szerint való ősapjuk."

Ádám végigálmódja a történelmet, a középpont Párizs, álom az álomban. Az "álom" szó egyszer fordul elő a Halotti beszédben, a középső, harmadik versszakban, amelyet úgy jellemezhetünk: *élet a halálban*, ugyanis itt a halott megleveledik, megszólal és mozog, a többi versszakban némán és mereven fekszik. "Milliók egy miatt" - mondja Madáchnál a haladók rabszolgá a fáraónak az egyiptomi színben. "Milliók közt az egyetlenegy" - módosul a szállóige Kosztolányinál, a halottra - aki fáraó is - alkalmazva. Közvetett utalás a súlyos gúlaköre az, hogy "rázuhant a mázsás, szörnyű mennybolt".

Karinthy Frigyes írja Madách c. tanulmányában /Címzavak a Nagy Enciklopédiához I., Szépirodalmi, Bp. 1980/: "A Tragédia monumentális kompozícióját csak a gúlához tudom hasonlítani". Részletesen elemzi az egyiptomi gúlát, mint jelképet: "A geometriának és építőstílusnak, tudományának és művészetnek e legtökéletesebb formája emberi sírnak készült: a belsejében kuporgó múmia építette maga köré, hogy hírt adjon magáról a hozzá hasonló embereknek s ráismerjenek, hogy ember volt, "míg ember él a földön". De ehhez elég lett volna a balzsamozás is - s a koporsó, ha az emberi test alakját veszi fel, az emberi szem figyelmét inkább tereli magára, inkább tűnik fel azoknak, akikhez beszélni akar. Mi szükség volt hát erre a különös formára, erre a különös kompozícióra, mely egyáltalán nem hasonlít az emberi testhez, és nem emlékeztet az emberi lélekre? Nem emlékeztet rá, sem formájában, sem anyagában. Kőből készült, abból az anyagból, mely megvolt, mielőtt ember élt, s nyilvánvalóan meglesz akkor is, ha valami katasztrófa vagy végelgyengülés következtében az élet megszűnik a Földön."

Kosztolányi ismerhette Karinthynek ezt a Madách-centenáriumra, 1923-ban írt cikkét, sőt valószínű, hogy egyetlen nap sem múlhatott el Madách nélkül. Kosztolányi Dezsőné: Karinthy Frigyesről c. memoárjában Harnos Ilona, aki előbb ismerte meg Karinthyt, mint férjét, Kosztolányit, beszámol arról, hogy Karinthy már a megismerkedésük napján szavalt neki Az ember tragédiájából, másnap pedig megajándékozta a Tragédia piros vászonkötéses kiadásával. Az egész Karinthy család kívülről tudta a Tragédiát, s maga Karinthy is annyit idézte, hogy végül Ilona is megtanulta. Karinthy ezt a szokását később is megtartotta: 1908-ban találkozott Harnos Ilonával, 1909. szeptember 10-én pedig a három jóbarát /Karinthy, Kosztolányi, és Somlyó Zoltán/ kapuzárás után jött el Karinthyéktól, "Kanicky /- Karinthy/ Az ember tragédiájából szavalt hangosan". /Kosztolányi: Esti Kornél: Ötödik fejezet / Karinthy Madách rajongása Kosztolányit sem hagyta közömbösen, talán még abban is befolyásolta, hogy a fiát Ádám névre kereszteltesse.

A madáchi analógiát erősíti a Halotti beszéd végén a küzdés, még akkor is, ha inkább Madách művének előzményeire utal: Goethe Faustjára /Wer immer strebend sich bemüht - Vajda Endre párhuzama és Vörösmarty: Gondolatok a könyvtárban c. bölcselő ódájára /Mi dolgunk a világon? küzdeni / Erőnk szerint a legnemesbékért./ Kosztolányi megfogalmazása /"küzdve tört a jobbra"/ Vörösmartyéhoz áll közelebb, jobban is illik abba a magyar költői névsorba, amelyből természetesen nem hiányozhat Arany János sem. "Nem ismerem az egész földgolyón nagyobb művészt Arany Jánosnál, sem az élők, sem a halottak között" - írja 1930-as keltezésű "Arany János" c. cikkében. Karinthy Madáchot, Kosztolányi Aranyt mért Dantéhoz. Ahogy Életre-halálra c. versében írja: "Lelkem ha kérte, amit sors nem adott, /Arany János bűvös szavával mulatott." Ez szó szerint értendő az utolsó három év halálküzdelmére: az inyrák okozta irtózatosszenvedés enyhítésére Ilonával olvasott fel Arany János műveiből. Talán a Buda halálát is:

"Hullatja levelét az idő vén fája,
Terítve hatalmas rétegben alája;
Én ez avart jártam; tűnődve megálltam:
Egy régi levélen ezt írva találtam."

Az "idő fája" metafora átalakítva, hasonlatban tér vissza a Halotti beszédben:

"Nem élt belőle több és most sem él,
s mint fán sem nő egyforma-két levél,
a nagy időn se lesz hozzá hasonló."

A mennybolt lezuhanása mind a keresztény, mind a pogány hitvilág lezárását jelenti, a végleges megsemmisülést, a feltámadás tagadását /"Nem kelti föl se könny, se szó, se vegyszer", a mitológia pusztulását csak a mese éli túl.

A Halotti beszéd József Attilának nemcsak A Dunánál c. versére hatott/ együtt Tóth Árpád: Az ősök ritmusa c. versével/, hanem a Kései siratóra is. A meghalt-megcsalt rímpár mondanója több variációban is visszatér: "félrevezettél engem", "nagyobb szélhámos vagy, mint bármelyik nő, / ki csal és hitteget", "cigány vagy", valamint a csalás és csalódás az utolsó versszakban. A vers végén a mese helyett megjelenik a legenda. A küzdés itt nem a halott, hanem a túlélő sajátja. A halott szavai itt is az evésre vonatkoznak: "Édes fiacskám, egy kis sajtot ennék" /Kosztolányinál/, "Egyél, nekem nősz nagyra, szentem!" /József Attilánál/. József Attila az anyját siratja el, verse tele van életrajzi adatokkal, ezzel szemben Kosztolányi ismerősére, dr. Dubovics Hugó vegyész-mérnökre nem lehet a versből ráismerni, foglalkozására csak néhány rejtett célzás utal: hő és fény, vegyszer. A hő és fény ugyanakkor az eredeti középkori Halotti beszédben szereplő por és hamu elemei is. Egy versszakkal előbb egy mondat, az ereklyék felsorolása előtt: "Ilyen az ember", ami egy bibliai szállóige újrafogalmazása: "Íme az ember" /"Ecce homo" - Pilátusnak e szavakkal mutatják be Jézust/. A vers tartópillérei ezek az idézetek: "Íme az ember" - "Milliók egy miatt" - "Hol volt, hol nem volt..."

A filozófiai alappillérek mellett vannak szerkezetiek is: az eredeti Halotti beszéd és Könyörgés kért megszólítása /itt:

Látjátok feleim; Édes barátaim/, de nyilvánvaló a különbség Kosztolányinál hiányzik a Könyörgés, az imára való felszólítás, hiszen nincs túlvilág és feltámadás sem, összhangban a költő "hitetlenségével", sztoikus világnézetével.

Közismert vonzódása az ókor sztoikus filozófusaihoz: Seneca-hoz /Néző, a véres költő c. regényében/, Marcus Aurelius-hoz /Marcus Aurelius c. ódájában és Marcus Aurelius c. novellájában/ vagy éppen Paulina c. elbeszélése vitapartnereire, Mutius Argentius sztoikus bölcsőhöz és Rufus költőhöz. A "fonséges írótlár", Marcus Aurelius mellett pályatársa Seneca is, aki költő és Nerót is költői mesterségre tanítja. De nevelőként kudarcot vall: "Hogy is nevelhetne valakit költő, aki magát se tudja nevelni életre és boldogságra, hiszen éppen ezért lesz költő." / Nero XXX.fejezet: Seneca/

Seneca mintegy egyenes adásban közvetíti a saját halálát, tanítványai lejegyzik, mit lát és mit érez. Amit még meg tud fogalmazni, arra az orvos ad tudományos magyarázatot /Seneca: Émelyeg a gyomrom; Orvos: A vérvesztés miatt/ A Halotti beszéd egy jelzője Seneca halálát is felidézi: "hangja...vízbe süllyedt templomok harangja".

A versben megjelenik a sztoikus boldogságesszmény is: "a bölcs csak azt akarja, amit elérhet, ezért mindig elérheti azt, amit akar" /Filozófiai Kisenciklopédia, Kossuth Kiadó, Bp. 1993. -322. oldal/. A sajt, a bor, az olcsó cigaretta ennek az elérhető boldogságnak a kézzelfogható bizonyítékai. A jövőtlenség, a feltámadás hiánya nemcsak direkt módon jelenik meg, hanem ezt fejezi ki a létige használata is: nem volt-nincs-nem lesz /mindhárom igeidő tagadásban/; van-volt-volt /túl-súlyban a múlt, a jövő hiányzik/; hol volt-nem volt-hol volt, hol nem volt /már a múlt is bizonytalan, mesészerű/.

Az általánosítás és az egyénítés eszközeinek aránya nagyjából kiegyensúlyozott /4:3/. Az általánosítás: mindannyian, akárki /2-szer/, mindenki. Egyénítés: egyedüli, egyetlen, egyetlenegy.

A halál titkát nem lehet szavakba önteni /Seneca: "A titkot még nem tudom, és elmondani, úgy látszik, nem is bírom"/, az életét azonban igen: "rá ékirással van karcolva ritka, /egyetlen életének ősi titka." Az élet főnév kétszer fordul elő a versben: "egyetlen életének ősi titka" /egyénítés/ és "Az élet egyszer csak órája gondolt" /általánosítás; az élet allegorikus megszemélyesítése/. Kosztolányi nem a feltámadással vigasztal, hanem a versből sugárzó létezeretettel, azzal, hogy az életnek, bármelyikünk életének - külön-külön és együtt - volt és van értelme. Egy emberöltő alatt évezredeknek élünk át; aki nem alakítja, az is részese a történelemnek, megőrzi a kollektív emlékezet.

Márai Sándor: Halotti beszéd. A versben megjelenik a Szózat nemzethalál-víziója is, de elsősorban a magyarság széthullása, az emigráció gyökértelenné válását mutatja be, a költő a gyászbeszédet saját maga fölött is mondja. A Victor Hugo-i diadalmas hazatérés már csak sors- és pályatársának, Faludy Györgynek adatott meg, Márai már nem érthette meg. De a rendszerváltás küszöbén a Magyar Televízióban Szabó Sándor által elmondott Halotti beszédet egy ország hallgatta lélegzetvisszafojtva, az ezerszáma érkező olvasói levelek kérésének engedve a verset a rádióújság soron kívül közölte. Márai így mégis hazaérkezett, életműsorozata megjelenik,

verse - a magyar irodalom egyik legnagyobb verse - bekerült a középiskolai szöveggyűjteménybe is, eljut az ifjúsághoz.

Kosztolányi Halotti beszédéből Márai nem idéz, viszont felsorol kettőt a Kosztolányi által kiválasztott tíz legszebb magyar szóból. Ez a tíz szó: láng, gyöngy, anya, ősz, szűz, kard, csók, vér, szív, sír. /Kosztolányi: A tíz legszebb szó. Pestí Hírlap, 1933. nov. 19/

A "gyöngy" és a "szív" előtt Márai a "pillangó" szót említi, ez Csokonai szava. /Emlékeztet, hogy Kazinczy a "fentebb stíl" jegyében a "lepe" szó használatát helyesli a pórias "pillangó" helyett./

Benjámin László: Búcsúbeszéd. A vers nem veszi át a középkori Halotti beszéd fordulatait, hangneme gúnyos, tárgya a kispolgári életforma értelmetlensége. Itt is, akár Kosztolányinál, az elsősorban megjelenik a "meghalt" szó, csak éppen a folytatás más: "Meghalt a kis hülye." Nem pótolhatatlan: "Nyomban betöltötték helyét, ott ül utóda máris / a telhetetlen íróasztalnál." A falon négy márványtábla helye marad üresen: Szent Ferencé, Dantéé, Kolumbuszé és Lincoln Ábrahámé - ez mind ő lehetett volna / Kosztolányi csak rejtve, áttételesen utal a történelem nagyjaira/. A maga módján Benjámin kispolgára is boldog. Az étkezés motívuma itt: "Az érettségi bizonyítvány mellékletéül / előfizetést kapott az üzemi konyhára negyven évre."

Személyes vallomás Kosztolányiról. A Nyugat különböző nemzedékeiből Kardos Lászlót és Jékely Zoltánt ismerhettem közelebről: Kardos László professzorhoz az egyetemen műfordítói és verstani szemináriumra jártam, verseimet átadta elbírálásra Tóth Judit költőnek, a Nagyvilág rovatvezetőjének, majd kötetem kiadása érdekében ajánlólevéllel küldött Illés Endréhez, a Szépirodalmi Kiadó igazgatójához /Illés Endre egyébként még egy üdvözlés erejéig sem jött ki a szobájából, kiküldte maga helyett Domokos Mátyás főszerkesztő; Jékely Zoltán ismeretlenül is sorozatban közölte verseimet a Confessióban, csak évek múlva hívott meg egy pohár borra, hogy személyesen is megismerjem. Ekkor adtam át elolvasásra Hegedűverseny c. Bartók-oratóriumomat és a Csontváry-ciklust, melyeket levélben méltatott, s később egy Csontváry-est alkalmából hozzájárult a levél közzétételéhez is /LANT, 1995. tavasz, 28. oldal/. A Nyugat szellemi kisugárzása az utolsó nagyok halálával sem szűnt meg, kései utódoknak valom magamat. Megnyilvánul ez külsőségekben is: édesapám féltve őrzött Ady-fényképétől /a Nyugat olvasói kapták 1926-ban/ egészen a zöld tintáig; Kosztolányit utánzóva egy időben ha nem is zöld tintával, de legalább zöld filctollal írtam. Volt, aki kötetemet Juhász Gyula Anna-versei mellé emelte, egy régi író-olvasó találkozón pedig Baranyi Ferenc Babits-hoz hasonlított.

Bál a Sátánál c. versem /LANT, 1995. tavasz/ nem kisebb ambícióval írtam, minthogy a Hajnali részegség párja legyen, az égi bál mellett a Sátán bálja. A Prédikáció /LANT 1997. 26. szám/ a "nukleáris Pompej", az atomháborúban elpusztult Föld fölötti "Halotti beszéd", 3. versszak utal Seneca halálára és Kosztolányi Halotti beszédére. Az emberi civilizáció pusztulása a témája "Indiánsírató" c. versemnek is, melyben a 2. versszak Föld-összedőltséme és egy kiforgatott, ellentétbe fordult metafora /kincstárból lomtár/ utal Kosztolányi Halotti beszédére.

Rudnai Gábor

Indiánsírató

Kihalunk egyszer még mi is, akár az indiánok,
verseim utolsó bölények.
Talán a földöntúli lények
benépesítik újra a világot.

Egyetlen lomtár lesz a Föld:
amit az ember kidobott,
komputer, bunkófon, robot
kattog tovább, ha minden összedől.

Kultúrad üvegyöngyeit sose sajnáld, sápadtarcú barátom!
Homlokpántom ezüst hodsugárszalag,
megteríték az égbolt sátra alatt -
mi volt a naprendszer? Gettó, rezervátum.

Kondor Jenő

Októberi álmok

Őszirozsás volt e század
minden forradalma
október súlyos felhői alatt.
S nem látott mást az Isten:
fekete szárnyú, káromló madarat.

Október vérrózsás arccal
lyukas lobogókon át
sejdtett csillagot balgatag.
S cipelte mázsás szövésű álmát
bodzás temetőben bujdosva hallgatag.

A szörnyeket láttam én is
anyámmal az ablakon át:
iszonyú hernyók jöttek,
orrakon vértócsa okád.
Láncaltak nyomában
meneteltek véres zászlókkal
csőretöltött katonák.

Október volt, foszlott a rózsá,
véres szirma lázadt
csillag-váró tenyeremben.
Gyermeke nem érti még a lázat,
friss rózsát álmodik kezembe.

November - hulló csókok napja.
Balgatag sejdtett csillagok.
Mázsás októberi álmokat
cipelünk hallgatag.
S a nap pironkodik, nem ragyog.

K.Tóth Éva

A tenger

Parttalan víz
elárasztja a Földet.
Háborgó hullámok
csillagokat okádnak
hideg kék éjre.

Társam, barátom :
a Magány
jeges karma szorít
- érzem -
porlik a csontom,
s mire ébred a reggel
egy leszek én és a Tenger.

Németh Dezső

Sabari vihar

Laci bátyámnak

Kínzott arcú ég liliom sírása
rezgett szárazzá égetett kóróhegedűn.
Hujjogó szelek húzták csöndessé szelődült
madárasszonyok fülébe a dalt.
Hej! bátyám! csillaggal patkolt lovad
nyerít fekete istállóban.
Hé! bátyám! záporbogyós viharkorbácsolt szemed
siratja a megvert szőlőtőkét, a fákat;
tündérajku virágok csontjait viszik
elszabadult vizek, véres paradicsomcsöcsök
lógnak, levágott karú paprikalegények
gerincre vetve fekszenek.
Mi lesz veletek meztelen virágok?
Sabar-hegy homlokáról letépett árvalányhajú este
hová menekülsz, milyen madár csőrébe rejted
hamvas csöndű harangodat?!
Laci bátyám hollóhajába hullott leveleken
szájharmonikázik a meggyengült vihar -
a sabar-hegyi karókra tűzött csillagokat
ángyom bárány szemével fényesíti...
Hé bátyám! vágjátok fejembe a hold aranykalupját,
szóljon picoló szájharmonikád, hogy még a
szőlőszemek is belekönnyezzenek
szomorúságunk sajtárjaiba!

Wagner Zoltán

kutyamagányban

a ködöt oltja szomjával
a lelkemből feltörő párás gőz
kutya bóbiskol csepergő esőben
s fő az étel a csorba fazékban

bejártam már mind e pocsolyás vidéket
s ahogy látom semmi nem változott
még mindig ugyanaz a sőprő októberi szél
mely végig vágat magányomon évről évre

állok itt égő-zöld levelekkel
magányban álló göcsörtös-ócska fa:
tudjátok jól hogy még mindig
ugyanaz az októberi szél tépi
kétségségetten tiltakozó ágam

csak ültem ott a sürgő téren
úgy másztam végig az utcán
mint nyálkás kis őszi csiga
csillogó márvány esőben
a szeméttelep övezte gyár mellett
menekültem sírásra forduló szemekkel
meg-meg bicsakló fejjel

s megláttam néha az istent
mélykék szemünk üdvözölte egymást
én leszálltam a buszról
te többé nem jöttél
itt maradtam e romhalmazban egyedül

még mindig ugyanaz a szél eső és kutya
mely pocsolyából fáradtan lefetyel barna vizet

s reszkető lábakkal heveredik éhesen a sárba

Bíró Ida

Éveid

Hajadban ezüst tű-hegyek
Bőröd pigmentjén barna
Ecetszemek
Elefántcsont selymeiden
Évgyűrűk nehezékei
Szívvel nem tudsz már
Mit kezdeni

Németh Erzsébet
Megsemmisülés

Meteorszívem
az űr falához koppan,
fekete pillájú emlékek
hülnek fehér homlokomban.

Fizessen elő a Lantra! Egy évre postaköltséggel együtt mind-össze 400 Ft. Az előfizetési díjat postautalványon a szerkesztőség címére kell elküldeni.
Lapunk nem nyereséges kiadvány, ezért a közölt művekért szerzői jogdíjat nem fizetünk.
Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza!

Fiatal, tehetséges szerzők színvonalas írásait várjuk, egy bemutatkozó levél kíséretében!

LANTRA

A TINÓDI KLUB IRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztő: Németh Dezső
Olvasószerkesztő: Németh Erzsébet

Szerkesztőség: 1211 Budapest
Ady Endre út 5. III/10.
Telefon: 277 7196
Telefon/fax: 277 5309

Kiadja a Tinódi Klub
Felelős kiadó: Németh Dezső
Szerkesztés-tördelés, sokszorosítás a Tinódi Klub munkája

ISSN 0865-8633

Baráti Molnár Lóránt

Téli ének

Csengő szől. Száll magányos ének.
Tündöklő-fehér az éjszaka.
Pásztor ballag. A ködülte rétek
csendjében egy fenyő megy haza...

A csillagok szelíden állnak;
nem kérdenek, csak fénylenek.
Suttog a csend. A három királynak
zizegő szalmán a tél vet helyet...

Az ember alszik. És mit csinálhat
ki egyedül van, s fényről álmodik? -
Emlékezik egy régi télre...
Sóhaj... És dűnnög valamit...

És akkor belép a fehérség árnya,
egy tündöklő, csodás, hősín virág,
s a didergő táj bánatába
pólyálják a tél fenyő-fiát...

És lábához hull puhán egy régi,
elfelejtett szó... egy emlék-éjszaka...
A csend ajtót tár...A fenyőt nézi,
ahogy a fényben megy... haza ...

Ihász Kovács Éva

Sorok télnék előtte

Itt csak a lélek litániázhat:
a test-harmadrendűség fölé
odafeszül zendülő húrnak az ég.
Holtta nyilvánított levelek
halmaza közt motoz Szél-halottkém.
Egymáshoz kapcsolódnak a fák
hosszú combjai, s a benti tavon
üres csónak a csend...
Halál-előrejelzés ez az ősz is:
elföldeljük a csodát, ki nyárnak
nevezte, ki pedig szerelemnek,
nekem egyetlen hosszú csóknak tűnt:
sallangmentes istenségnek.
Nem tudom, továbbadhatja-e
forradalmam az évszak?
Szánjára -túsznak- felrak-e a tél?
Szeretném megőrizni a mozdulatod,
egy meghatott fehér sort a fogaim közt,
valamit, ami értelmet ad az eddigieknek?
Hogy volt - miért...!